

Ignasi Iglésias, «L'obra artística i social d'En Clavé», a *Treballs en prosa*.

Barcelona: Mentora, 1931. Obres completes d'Ignasi Iglésias, vol. 7

Permeteu-me, primer de tot, que felicití coralment l'Orfeó Gracienc per la bella pensada que ha tingut d'homenatjar el nostre gran cantor i poeta, En Josep Anselm Clavé.

Aquest homenatge l'hauríeu de fer cada any, en renovar-se la vida, a l'entrada de la primavera, tots els orfeons de Catalunya. Jo crec que, així com, en els concerts que donen, la primera cosa que fan és cantar l'himne a la senyera, a continuació d'aquest himne haurien de cantar una obra d'En Clavé.

A mi moltes vegades m'ha fet pena veure programes i més programes d'orfeons de Catalunya que no es recordaven d'En Clavé, i (permeteu-me que us ho digui) he pensat si això podia deure's a aqueixa tara que tenim els catalans de menysprear tot el que és nostre i d'ésser els rebentistes de la nostra terra.

Tant En Clavé com en *Pitarra*, cadascun en la seva esfera d'acció, són dos genis populars: han fet més ells pel poble que els Jocs Florals i tots els polítics actuals de Catalunya.

Però s'han anat succeint les generacions, i la pedanteria s'ha anat exacerbant cada vegada més. Jo recordo, de petit, que, quan es feia burla d'una cançó, hom la comparava amb la de les societats corals d'En Clavé, i que, quan es volia esclafar una comèdia, hom la comparava amb les obres d'En *Pitarra*.

I això és un corc que es va infiltrant en l'esperit de la gent, des dels més cruels als més bons, fins a acabar per negar allò que tant havia excitat el sentiment artístic musical de la nostra terra.

Però ¿què ha passat, què ha passat —pregunto— després d'haver negat la glòria d'aquests dos genis populars? què ha passat —torno a preguntar—, que el poble, en arrencar-li del cor aquesta fe que hi tenia, en tirar-li a terra aquests

L'Aplec del Remei

ídols (permeteu-me la paraula), s'és apartat de l'obra catalanesca, s'ha desviat del sentiment literari de Catalunya?

Mireu on va: potser a la seva mort; potser a la seva redempció.

Sort que han vingut uns mestres com el vostre estimat Balcells i En Millet, que, donant un caràcter més conscient a l'obra d'En Clavé, l'han arrodonida, modificant-la, intensificant-la en orfeons com aquest al qual tinc l'honor de dirigir-me.

Jo no us vull contar, per parlar-vos d'En Clavé, la seva biografia, que tots sabeu bé prou; jo no us cridaré l'atenció, en la meva pobra conversa, sobre obres més o menys incorrectes que són atribuïdes al nostre cantor popular: jo tinc la pretensió (ho intentaré) d'anar més a fons, de donar cor i vida al gran músic que jo m'he forjat, que jo he entrevist; i el trobareu (o almenys m'ho sembla) més gran, més transcendental, del que molts dels seus biògrafs el presenten.

En Clavé artista —he dit abans— era un geni; i tal vegada, més que un geni (potser una gràcia feta a Catalunya), era un ésser sobrenatural en una època caòtica per a nosaltres, puix encarnava totes les aspiracions i tots els anhels del nostre poble. Nasqué entre nosaltres per a donar-nos aquesta obra immortal que avui tots plegats homenatgem.

En Clavé, com a artista, no tenia models a casa nostra; com a músic i literat, tampoc. Ben al revés: ell, com a músic i poeta, el que tenia era un ambient hostil, un ambient asfixiant, per a contrarestar el qual es necessitaven les innates energies espirituals que ell posseïa.

El poeta i músic a la vegada, vingué en un moment que el poble no cantava. En Clavé, amb el seu geni treballador, amb la seva inspiració divina, es presentà davant de la multitud, entonà el seu primer cant, i el poble l'escoltà, el poble s'emocionà i el poble el seguí.

Si com a músic no tenia models, com a poeta encara menys, puix a Catalunya, quan ell aparegué, no s'havien restablert els Jocs Florals. Fou el nostre primer cantor literari, car sorgí molt abans que els mestres que els restauraren. Els Jocs Florals foren fundats el 1859, quan ja feia tres o quatre anys que ell havia fet assajar i escampat arreu de Catalunya una sèrie de

L'Aplec del Remei

cançons en la nostra llengua. El seu esperit inquiet el féu fins avançar-se als dramaturgs catalans: escriví, per al teatre, primer que En Frederic Soler. De manera que fou ell qui portà la lírica a les nostres taules, car estrenà *L'aplec del Remei*, en el Teatre del Liceu, el 30 de desembre de 1859, amb un èxit més que acceptable.

Diuen els seus detractors, conscients o inconscients, que no tenia cultura musical ni literària. Jo, sempre que he parlat del nostre Clavé amb mestres compositors eminents que honren Catalunya, els he sentit fer-ne grans elogis com a músic. Sempre que he parlat d'ell amb mitjanies, m'han dit que el nostre compositor no sabia de música. Em quedo, per tant, amb l'opinió dels grans mestres. Com que jo, en aquesta matèria, sóc profà, doblement m'hi quedo, i no vull analitzar-lo com a músic.

Però, com a impressió particular, puc exposar l'efecte que em produeix l'obra musical d'En Clavé. Jo crec que tota ella té una sentor profundíssima de l'esperit nostre; que tota ella és com un perfum de les nostres flors, i del nostre cor, pujant al cel; que és una exhalació del cor de Catalunya.

Fixeu-vos bé, si no, en la justícia del temps i de al naturalesa. Aquesta obra d'En Clavé... (em refereixo a l'obra escrita en català)... aquesta obra, malgrat aquells detractors de què us parlava, malgrat aquest esperit rebentista que portem tots els catalans en el nostre ésser, malgrat tot, viu i viurà eternament, ja que respon a l'ànima del poble, que simpatitza i s'identifica amb ella: perquè morís la seva aroma, caldria que abans morís la flor! (*—Molt bé! molt bé!*)

Diuen que era com un ocell: que cantava per instint; que no sabia què cantava. ¡És molt dir, que un ocell no sap el que canta! Jo crec que sí. Un ocell sap el que canta; perquè quan és a les branques, quan vola per l'espai, canta d'una manera, i quan es troba entre reixes canta d'una altra. Això vol dir que els ocells tenen sensibilitat, i, tenint sensibilitat, també tenen una idea, un ideal: la llibertat. (*—Molt bé!*)

Tots recordareu i tindreu a la memòria l'època d'En Clavé: tots recordareu que de jovenet deixà el treball (era torner) perquè li faltava la vista, i que es guanyava la vida anant per tot Catalunya cantant cançons, acompanyant-se ell mateix amb una guitarra. Més endavant, no sols va continuar amb la guitarra,

L'Aplec del Remei

sinó que aprengué a tocar la flauta, el violí, i fins el violoncel. Més encara: a la seva biblioteca particular, després de mort, es trobaren els mètodes de diversos mestres, junt amb molts volums de poetes italians i francesos, no traduïts en aquella època, que eren el seu tresor espiritual. EL que hi ha és que En Clavé, que no era un pedant, no la mostrava al públic, la seva cultura musical i literària; no ensenyava les eines amb què treballava. No deia —Mira, poble: per saber fer això, he llegit això, he llegit allò o allò altre. —No: amb modest saber, el que havia recollit d'entre el poble, d'entre la gent que cantava d'esma, la seva mà d'artista ho modelava, millorant-ho, fins a fer-ho esdevenir transcendental.

A l'entorn seu s'ha fet una llegenda que el rebaixa i que infama el nostre poble. Es va dient (i la llegenda, ja és cosa feta) que En Clavé, com a curandero artista, fundà les societats corals per treure els obrers de la taverna. Jo us demostraré que això és una infàmia i una veritable falòrnia.

El nostre poble, com tots els de la terra (però el nostre especialment), és un poble que treballant canta. El pescador, a la mar, canta; el terrassà, a la terra, canta; el forjador, a la forja, al peu de l'enclusa, canta. I ell, En Clavé, sentint cantar el nostre poble, com d'esma, en el treball, les seves cançons, va lliurar-se a organitzar aquelles veus disperses de la nostra terra per formar-ne grans corals. I per això, si no el fundador, és el glorificador, el purificador dels cants de Catalunya, als quals donà un cos orgànic que llavors no tenien. (*—Molt bé!*) Aquesta és l'obra d'En Clavé.

I vegem ara, senyors, com pot ésser veritat allò de la llegenda. A l'època d'En Clavé, tots sabem que l'obrer treballava dotze hores diàries, i fins més i tot; que abans de les cinc del matí, abans que els ocells es deixondissin, els nostres obrers, les nostres obreres, i fins els fillets dels obrers i les obreres, havien d'anar al treball. Mitja hora per a esmorzar, una per a dinar, i, ja molt tard, cap a casa. Digueu-me si els nostres treballadors podien anar a la taverna! (*Grans aplaudiments.*)

Els qui fan aquesta afirmació, i els qui propaguen la llegenda, sembla que vulguin dir que el nostre gran músic havia format les societats corals amb el repussall de Catalunya. (*—Molt bé! —Aplaudiments.*) No, no: precisament és

L'Aplec del Remei

tot el contrari: les formà amb la part més exquisida del nostre poble: amb els homes que volien cantar; amb els homes que tenien un ideal.

És clar que l'obrer hi anava una estona, a la taverna. Però sabeu què era, la taverna d'aquell temps? Era el celler del barri. Els treballadors, doncs, no hi anaven a embriagar-se: hi anaven a proveir per a les necessitats de casa llur. D'això a allò altre que es diu, hi ha una distància immensa.

També ha vingut repetint-se (i això, tal vegada, és més xocant) que En Clavé, amb les seves cançons, va eixalar, va anestesiar el sentiment, l'ideal redemptor, revolucionari, del poble. Ara bé: en l'època del nostre gran músic, quan s'organitzà les societats corals de Catalunya, les autoritats i les classes elevades veien en ell un veritable demagog, i, en els seus deixebles, com un estol d'esparracats que podien, el dia menys pensat, alterar l'ordre públic; com una legió de revolucionaris capaços d'encendre-ho i enrunar-ho tot.

De manera que En Clavé i els seus deixebles inspiraven recel a les autoritats i a les classes elevades: en canvi els altres diuen que el que ell va fer fou apagar tot ideal revolucionari en el cor del poble treballador. Jo això no ho comprenc; perquè, si era així, el que havien d'haver fet les classes elevades era mirar-lo amb simpatia!

En les seves cançons (fixeu-vos-hi bé) exalta totes les delícies de la terra, tots els esforços del treball, tots els més enlairats anhels. Canta en *Els pescadors* l'ofici dels braus exploradors de la mar; en *La Maquinista* el dels forjadors; el dels segadors en *Pel juny la falç al puny*; el dels veremadors en *La verema*. Canta també els amors de les donzelles d'una manera tan tendra, tan delicada, que moltes vegades el seu estre pot comparar-se amb el dels millors poetes.

Però no en té prou, amb aquestes belles cançons, que per a molts podien semblar adormidores; i, quan de totes aquelles societats corals brollaven dolls d'harmonia, extrema el seu afany redemptor i ennoblidor del nostre poble donant-li en català *La Marsellesa*, l'himne universal, l'himne revolucionari per excel·lència. Si hagués quedat oprimat, mort, el sentiment revolucionari del poble, no li hauria pas fet cantar *La Marsellesa*. Quan en aquells moments ho feia era perquè estava convençut que tenia un poble de sentiments, un poble

L'Aplec del Remei

artista i conscient, que sabia cantar-la amb tota l'ànima i amb tot el cor: creient i esperant en la llibertat.

Em penso deixar demostrat que En Clavé estava molt lluny d'ésser un esperit adormidor, com s'ha vingut dient.

I era també un esperit ben català, un esperit catalanista. En la seva època ni aquest adjectiu existia. Com queda dit, no s'havien restaurat encara els Jocs Florals. No hi havia teatre català ni cap altra de les manifestacions catalanistes que avui tenim. Ell, per tant, influït per la seva època, escrivia la major part dels seus corals en castellà. Però n'hi ha un bon nombre en català, que són precisament els immortals, els que no han mort ni moriran mai. Els altres ja no són cantats: ni el *¡Gloria a España!* I no són solament els catalans, els qui no el canten, sinó tampoc, ni en agraïment, els castellans. Jo crec que, si hagués escrit un *Glòria a Catalunya!*, el sentiríem ara cantat amb més entusiasme i braó que *Els segadors*. (*Grans aplaudiments.*)

Féu més. En la seva època, no havent-se despertat a Catalunya l'ideal concret del catalanisme, professà idees republicano-federalistes. El federalisme, com tothom sap, és el sistema polític que s'acosta més a les idees catalanistes. En Clavé (això per a demostrar que, encara que d'una manera inconscient, en el seu ésser era un català catalanista) fou redactor d'un periòdic el títol del qual potser ara no podia posar-se: *L'espasa catalana*. Ell, per donar, inconscientment o no, catalanitat a les seves muses naturals, en traduir i adaptar a la música catalana *La Marsellesa*, en la segona estrofa d'aquest cant immortal fa dir al nostre poble:

Fills de la terra catalana!
abans morir que ser esclaus!

Per què no deia «Fills de la terra ibèrica»? Perquè en el seu ésser hi havia un català que sentia i veia venir, més o menys llunyà, el deslliurament de totes les cadenes que esclavitzen la nostra mare Catalunya. (*Xardorosos aplaudiments.*)

Ah, ciutadans! quina falta que fa, un home, un artista, que tingui el prestigi que tenia En Clavé en el seu temps! Avui, jo no sé si a casa nostra n'hi ha cap, d'artista que, com ell, pogués dirigir-se a les multituds. En aquests moments,

L'Aplec del Remei

quina falta que fa, la paraula balsàmica! quina falta, per a acabar la tragèdia que passen els nostres vells i els fillets dels nostres obrers!

Vegeu, en canvi! L'any 1854, a Barcelona, hi hagué una revolució política que prengué un aspecte eminentment agut. Un dia, en un moviment de caràcter social, les multituds assaltaren una fàbrica (la dels germans Arnau), la incendiaren, i, entrant en el despatx, tragueren al carrer la caixa de cabals, i un minyó, amb un mall, anà per esberlar-la, mentre la multitud esperava veure saltar les monedes d'or. Arribà a temps En Clavé, i, en el moment que l'esmentat minyó anava a donar la segona falconada, l'agafà aquell pel braç, l'increpà dolçament, i el xicot, avergonyit, deixà la caixa, que fou tornada al lloc d'abans sense que ningú en toqués res. L'endemà, aquell minyó del mall es presentà a casa En Clavé, i, plorant, li demanà perdó, dient-li que havia estat a punt de cometre aquella acció sense pensar que s'hi oposés el lema «Progrés, Virtut i Amor».

¿On és, ara, l'artista, el poeta, que tingui tanta força de suggestió que amb una sola paraula il·lumini la consciència del nostre poble? N'hi ha algun altre? Jo crec que no, perquè el nostre esperit ha fet que no hi fos.

Jo voldria, amb l'ajuda de tots, reconstruir aquest ideal, aquesta imatge, aquesta ànima que la vida del nostre gran músic ens donà, i, seguint el seu exemple, estimar el poble com ell l'estimava, i sacrificar-nos enlairant un cant de consol, de llibertat, de glorificació a la vida. I sortiríem per les vies ciutadanes per fer el que no fan els polítics ni els sociòlegs. Estic segur que així ho faria En Clavé.

Donem, donem també el nostre cor cantant la llibertat, l'amor, la pau i la justícia!

Glòria a En Clavé! ¡Visca per sempre més el nom d'aquest gran home, redemptor en el bon sentit de la paraula! del noble home, l'insigne, l'excels autor de *Les flors de maig*!

(Grandiosa ovació. L'auditori, de peu dret, no para d'aplaudir. N'lglesias, per regradiar els aplaudiments, torna a mostrar-se a l'escenari, d'on, modestament, s'havia retirat.)